

GÜMNAASIUMI EESTI KEELE AINEKAVA

Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 2
„Gümnaasiumi riiklik õppekava“ Lisa 1
(Vabariigi Valitsuse 23.02.2023 määruse nr 18 sõnastuses)

EESTI KEEL

1. Õppeaine kirjeldus

Eesti keele kui õppeaine sisu jaguneb kaheks valdkonnaks: **keeleteadmisteks ja praktiliseks keeleoskuseks**. Eesti keele kursustega püütakse tekitada õpilastes huvi eesti filoloogia vastu laiemalt ning anda neile baasteadmistega võrdses mahus praktilisi oskusi, samas suunatakse õpilasi väärtustama eesti keelt.

Õppeaines käsitletakse põhjalikult keele funktsioone ühiskonnas, keele toimimist märgisüsteemina, eesti keele ehitust ja iseärasusi, eesti murdeid ning kirjakeele kujunemislugu. Lähemalt vaadeldakse keele varieerumist, eristatakse kirja- ja kõnekeelt, eri allkeeli ja slängi ning nende kasutusvaldkondi. Käsitletakse ka eesti keele arendamise küsimusi ja Eesti keelepoliitikat. Keele ja ühiskonna suhete mõistmine aitab aru saada keelest kui infovahetussüsteemist ning kesksest identiteedi väljendajast.

Süsteemne ülevaade antakse meediast ja mõjutamisest. Käsitletakse reaalsuse konstrueerimist meedia vahendusel ning kuidas ja mis keelevahenditega luuakse samast nähtusest erinevaid käsitlusi. Ühtlasi selgitatakse ajakirjanduseetikat. Käsitletakse reklaami ja selle mõjutamisvõtteid, elektroonilist meediat ja selles tekkinud uusi suhtlusvõimalusi ning nendega seotud ohte. Meediaõpetusega kujundatakse kriitilist meediatarbijat.

Süvendatult vaadeldakse teksti keele ja stiili küsimusi. Käsitletakse erinevate tekstiliikide kirjutamise võtteid, nende keele- ja stiilierinevusi ning nõudeid eri tekstiliikide keelele, vaadeldakse sõnavara kihistusi ja tähendusnüansse. Süstemaatiline ülevaade antakse põhilistest stiilivigadest.

Praktiline eesti keele oskus tähendab keele valdamist lugemisel, vastuvõetu vahendamisel, kirjutamisel, kõnelemisel ja kuulamisel. Lugemisoskuse arendamise avaram eesmärk on kujundada kriitilist teabekasutajat ja mõtlevat inimest, kes suudab mõista ja analüüsida erinevaid tekste, eristada tekstis olulist vähemolulisest ning sõnastada oma mõtted selgelt.

Kirjutamisoskust arendatakse erineva eesmärgi ja ülesehitusega tekstide loomise kaudu, õpetades viitama, tsiteerima, refereerima ning kirjutama nii alustekstide põhjal kui ka vabalt oma argumentidele ja näidetele toetudes. Kirjutamispädevuse eeldus on pidev kirjutamispraktika, mis tagab hea õigekirja- ja ladusa sõnastusoskuse, mitmekülgse lausestuse ning selge sõnumiga teksti.

Kõnelemisoskus tähendab nii oskust esineda kui ka valida suhtluseesmärgist, -olukorrast ja -partnerist lähtuvalt sobiv toon ja stiil. Kuulamisoskuse arendamise eesmärk on mõista vestluspartnerit ja esinejat, tunda suulistes meediakanalites ära faktiinfo ja arvamus ning mõjutamine ja manipuleerimine; olla valmis esitama täpsustavaid küsimusi ning vastuväiteid.

Kõikide keeleõpetuse põhioskuste keskmes on (tervik)tekstid ja tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud. Suhtluspädevuse tagab võimalikult eripalgeline tekstivalik, mida käsitletakse põhjalikult: vaadeldakse tekstide sotsiaalset konteksti ja eesmärki, leitakse ühis- ja erijooni, hinnatakse mõjuvust, rolli ja vastukaja ühiskonnas, pööratakse tähelepanu õigekeelsusele, leksikale ja grammatikale. Keelesüsteemi kirjeldamise asemel keskendutakse keele uurimisele autentsetes tekstides. Erinevaid kursuseid käsitletakse paralleelselt ja lõimituna.

2. Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab eesti keele rolli rahvusliku, riikliku ja individuaalse identiteedi kujundamisel;
- 2) mõistab keele tähendust ühiskonnas, tajub keele ajaloolist kujunemist ja varieerumist, väärtustab keeleoskust, arendab seda lugedes ja kirjutades;
- 3) loeb, analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki tekste, tunneb tekstide mõjutusvahendeid, kasutab sihipäraselt ja eetilisel teabeallikaid;
- 4) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normide kohaselt, kasutab keeleallikaid ja andmekogusid;
- 5) koostab etapiviisilise kirjutamisprotsessi käigus eri liiki tekste, teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi ning teeb teadlikke keelevalikuid;
- 6) analüüsib oma kirjutamisoskust ja kasutab seejuures metakeelt.

Kursus 1. Keel ja ühiskond

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas ning suhtluses;
- 2) kirjeldab eesti keele eripära, suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;
- 3) selgitab allkeelte ja keele varieerumise olemust;
- 4) tunneb eesti keeleallikaid ja korpusi ning kasutab neid eesmärgistatult;
- 5) kirjeldab eesti kirjakeele kujunemislugu;
- 6) nimetab eesti keele arenduse peamisi suundi ja põhimõtteid;
- 7) selgitab keelemuutuste olemust;
- 8) analüüsib ajastuomaseid keelenähtusi.

Õppesisu: Keelesugulust soome-ugri ja Euroopa keelte vahel, eesti keele struktuuri ja muutumine ajas, kirjakeele staatus ja ajalugu, erinevad allkeeled ja nende kasutusvaldkonnad, suulise keele eripära, koha- ja sotsiaalmurded ning keeletekett. Sobivatest allikatest ja keskkondadest info hankimine ja praktikas rakendamine. Keele rolli, funktsioonide ja tähenduse analüüsimine ühiskonnas ning suhtluses.

Kursus 2. Praktiline eesti keel“ I

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) kirjeldab ja selgitab tekstide stiilierinevusi;

- 2) väljendab ennast selgelt ja asjakohaselt nii suulises kui ka kirjalikus tekstis;
- 3) kaitseb argumenteeritult oma seisukohti, arutleb ja annab hinnanguid;
- 4) konspekteerib suulist esitust ja loetud teksti;
- 5) kasutab erinevaid keeleallikaid ja teabekeskkondi;
- 6) edastab eri allikaist leitud infot, hindab teabe usaldusväärsust;
- 7) selgitab keelendite tähendusvarjundeid;
- 8) koostab eri liiki tekste, sh arvustuse, referaadi ja essee;
- 9) järgib õpitud keelereegleid, põhjendab oma keelevelikuid;
- 10) arendab loetu toel oma sõnavara, lause- ja tekstimoodustusoskust.

Õppesisu: Keeleline väljendusrikkus eri tekstides. Mõtted, tunded ja hinnangud nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.

Suuline ja kirjalik suhtlus lähtuvalt olukorrast ja vestluspartnerist. Stiilivahendite kasutamine erineva mõju saavutamiseks. Suulise ja kirjaliku teksti konspekteerimine ja kokkuvõtte tegemine.

Erinevate aime- ja teadustekstide lugemine ja mõistmine. Tekstide keelelised väljendusvahendid. Tekstide stiililine eripära, selle kirjeldamine ja hindamine. Teabeotsinguoskuste tõhustamine.

Eesmärgipärane ja teadlik stiilivahendite kasutamine. Arutlevad tekstid, nende ülesehituse põhimõtted. Arutluse kirjutamine alusteksti põhjal. Kokkuvõtte koostamine.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Keeleallikate teadlik kasutamine.

Süsteemaatiline sõnavaraarendus: üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine.

Kursus 3. Meedia ja mõjutamine

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb tänapäevast teabekeskkonda ja selle arengut kujundavaid protsesse, selgitab kommunikatsiooni olemust ja toimumise tingimusi;
- 2) leiab meediateksti argumentid ja põhilised mõjutamisvõtted, selgitab teksti autori eesmärke ning motiive;
- 3) eristab fakti arvamusest ja usaldusväärset infot küsitavast, kontrollib infoühiku sisu tõesust, sealhulgas tõlgitud info tähendusvälja muutumist;
- 4) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;
- 5) tunneb meediatekanaleid, analüüsib nende erijooni, iseloomustab erinevaid meediažanre;
- 6) analüüsib vahetu ja vahendatud kommunikatsiooni erinevusi ja osalejate taotlusi;
- 7) hindab kriitiliselt meediamanipulatsioone, tunneb ära propaganda, libauudised ja müüdi loome

Õppesisu:

Suhtlus ja suhtlusolukord meedias. Info edastamine ja vastuvõtt (täheenduse erinevad tõlgendused). Privaatse ja avaliku suhtluse eripärad, tunnused, nt sotsiaalmeedia eri vormid. Vahetu (individuaalne suhtlus) ja vahendatud kommunikatsiooni (meediakommunikatsioon) funktsioonid, osalejate eesmärgid.

Teksti eesmärk. Eri modaalsused, nt audiovisuaalne, visuaalne, audiotekst. Teksti suhtluseesmärk. Kontekst. Intertekstuaalsus. Tekstiliigid (sh statistika, tabelid tekstides). Nende muutumine tehnoloogia kasutamise ja ühiskonna mõjul. Teksti vahendamine.

Allikas. Allikate kasutamise eesmärgid ja viisid. Allikate otsimine. Allika usaldusväärus (nt autoripositsioon – autoriga/autorita tekst, autori kvalifikatsioon, erapoolikus jne). Meediakanali, -platvormi eesmärgi tuvastamine tekstist, autorist lähtuvalt.

Kursus 4. Praktiline eesti keel II

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) edastab oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid nii isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses;
- 2) argumenteerib selgelt ja veenvalt, kaitseb oma seisukohti aruteludes;
- 3) kuulab avalikku esinemist ning esitab ettekandjale küsimusi;
- 4) kasutab erinevaid teabeotsingu strateegiaid;
- 5) loeb ja hindab kriitiliselt eri liiki meedia- ja tarbetekste;
- 6) teeb eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal kokkuvõtte;
- 7) kirjutab uudisõe, arvamuse ja arvustuse, koostab koosoleku memo;
- 8) kirjutab mitme allika põhjal referaadi, kasutab viitamissüsteeme ja väldib plagiaati;
- 9) kinnistab ja parandab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 10) leiab loetud tekstidest huvitavaid sõnu ja väljendeid;
- 11) selgitab ja põhjendab teksti autori keelevelikuid.

Õppesisu: Sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega. Keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine.

Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine ja eristamine. Veenmine ja mõjutamine, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.

Meediatekstide kriitiline analüüsimine. Süstemaatiline sõnavaraarendus: üldkasutatavad võõrsõnad, meediterminoloogia. Erinevad teabeotsingustrateegiad: lehitsemine, kirotsing, liitotsing, andmebaasid jm

Tarbekirjade koostamine: juhend, koosoleku memo. Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referatiivse teksti kirjutamine. Ajakirjandustekstide koostamine: arvamuse, retsensiooni jm. Veebitekstide koostamine, oma seisukoha eetiline ja asjakohane sõnastamine.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Keeleallikate teadlik kasutamine. Erinevate meediatekstide analüüsimine ja mõistmine. Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine. Mõjutamisvõtted.

Kursus 5. Teksti keel ja stiil

Õpitulemused:

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) analüüsib ja võrdleb keele erinevaid kasutusvaldkondi ja tekstide stiilierinevusi;

- 2) valib keelelisi ja vormilisi väljendusvahendeid suhtlusolukorra ning kõneaine põhjal, järgib stiili- ja etiketinorme;
- 3) väljendub selgelt ja korrektselt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses;
- 4) analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, konteksti, ülesehitust, grammatikat, sõnavara ja stiili;
- 5) tunneb tekstis ära keelelise mõjutamise viise ja vahendeid, hindab tekstidest leitud teavet kriitiliselt ja kasutab seda sihipäraselt;
- 6) koostab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, sh kõne, kokkuvõtte ja lühiuurimuse;
- 7) loob alustekstide põhjal uusi tekste, refereerib ja tsiteerib, kasutab viitamissüsteeme, väldib plagiaati;
- 8) loeb ja analüüsib ainevaldkonna teadustekste, eristab teaduskeele tunnuseid ja põhjendab teadustekstide keelelisi valikuid;
- 9) korrigeerib ja redigeerib oma teksti, kasutab otstarbekalt keeleallikaid ja teabekeskondi, teeb teadlikke keelevelikuid.

Õppesisu:

Keele erinevad kasutusvaldkonnad: argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel.

Eesti sõnavara, sõnade tähendus ja stiilijooned. Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keeekasutus.

Stiil ja stilistika. Asjalikkus ja isikupära. Viisakus ja sõbralik toon. Suhtlus ja võim. Vulgaarsed keelendid. Suhtlusvead. Ametlik stiil, publitsistlik stiil, teadusstiil ja ilukirjandusstiil. Stiilivärving ja -viga. Keele eri kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead.

Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Tekst ja kontekst. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused. Veebisuhtluse keelevelikud.

Tekstide võrdlev ja kriitiline analüüs: eesmärgid, kontekst, ülesehitus, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil.

Teadlik kirjutamine. Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti aineistik, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitlused ja eri tahud. Teksti ülesehitus ja sidusus. Lõigu ülesanne (allteema, väide, selgitus, tõestus, järeldus, üldistus). Arutlev ja kriitiline kirjutamine. Oma teksti toimetamine.

Teadustekst. Uurimiseesmärgi sõnastamine. Materjali kirjeldamine ja usaldusväärsus. Uurimuse struktuur. Allikate refereerimine ja tsiteerimine. Lause- ja lõiguviited; viitekirje. Uurimisandmete võrdlemine, analüüsimine, üldistamine, järeldamine.

Vormistamine. Arvustamine. Loomevargus ehk plagiaat.

Kursus 6. Praktiline eesti keel III

Õpitulemused:

- 1) Kursuse lõpul õpilane:
- 2) kasutab keelt vastavalt suhtluseesmärgile ja -kontekstile;
- 3) argumenteerib ning kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;
- 4) koostab levinumaid meediatekste, sh kommentaari ja arvamuse;
- 5) kirjutab mitme alusteksti põhjal kindlal eesmärgil kokkuvõtte või resüme;

GÜMNAASIUMI EESTI KEELE AINEKAVA

- 6) koostab erinevate alustekstide põhjal kindlasse suhtlusolukorda sobiva arutleva teksti;
- 7) kasutab eri allikatest leitud infot oma tekstides;
- 8) parandab ja kinnistab oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust;
- 9) saab aru keeruka struktuuriga tekstidest;
- 10) loeb erinevaid tekste, arendab oma kirjaoskust ja rikastab sõnavara.

Õppesisu:

Teksti suhtlustähenduse ja eesmärgi mõistmine eri toiminguis. Suhtluspartneri mõistmine dialoogis. Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine, väitlemine, emotsionaalsus, toon.

Tarbetekstide kirjutamine ja vormistamine: elulookirjeldus, avaldus, taotlus, motivatsioonikiri, e-kiri jt.

Kokkuvõtte ja arutleva teksti koostamine mitme eri tüüpi alusteksti põhjal.

Liitotsingud erinevatest allikatest.

Õigekirja- ja õigekeelsusküsimuste kordamine. Keeleallikate teadlik kasutamine.

Keeruka struktuuriga tekstid. Süstemaatiline sõnavaraarendus: harvem esinevad sõnad, sõnamoodustus, käsitletavate teemadega seotud sõnavara.